

Yükseköğretimde Yaşanan Uzaktan Eğitim Sorunlarının Değerlendirilmesi: Bir Meta-Sentez Çalışması

An Analysis of Distance Education Problems Experienced in Higher Education: A Meta-Synthesis Study

Güngör Kil¹ , Salih Uşun²

¹Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Doktora Programı, Antalya

²Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Muğla

Özet

Bu çalışmada, yükseköğretimde yaşanan uzaktan eğitim sorunlarını inceleyen çalışmaların meta-sentez yöntemi kullanılarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Verilere, “uzaktan eğitim sorunları, yükseköğretimde uzaktan eğitim sorunları, e-öğrenme sorunları, çevrimiçi öğrenme sorunları, açıköğretim sorunları, web tabanlı öğrenme sorunları” anahtar kelimeleri kullanılarak Google akademik ve TÜBİTAK ULAKBİM veri tabanlarından ulaşılmıştır. Belirlenen ölçütlere uygun Türkçe alanyazında 23 makale çalışma kapsamına alınmıştır. Araştırmaya dâhil edilen çalışmalar meta-sentez yöntemlerinden tematik sentez yaklaşımına göre analiz edilmiştir. Araştırmada Walsh ve Downe’in (2005) geliştirdiği meta-sentez aşamaları takip edilmiştir. Oluşturulan kodlar ve temalar frekans tablolarında sunulmuş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonunda, yükseköğretimde uzaktan eğitimde yaşanan sorunlar, “öğrencilerle ilgili sorunlar, öğretmenlerle ilgili sorunlar, sistemsel ve yönetsel sorunlar, programla ilgili sorunlar ve altyapı ve finansman sorunları” olmak üzere beş başlık altında ele alınmıştır. Bu sorunlar arasında, en yüksek frekansın öğrencilerle ilgili sorunlarda, en düşük frekansın ise altyapı ve finansman sorunlarında olduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Meta-sentez, uzaktan eğitim sorunları, yükseköğretim.

Abstract

By using the meta-synthesis method, this study aims to analyze the studies on distance education problems experienced in higher education. The data were gathered by using the “higher education problems”, “e-learning problems”, “online learning problems”, “open education problems”, “web-based learning problems” keywords in Google Academic and TUBITAK ULAKBİM (<https://ulakbim.tubitak.gov.tr/>) databases. A total of 23 articles meeting the predetermined criteria were included in the study. These articles were analyzed by using the thematic synthesis approach, one of the meta-synthesis methods. The meta-synthesis process developed by Walsh and Downe (2005) was followed in the analysis. Established codes and themes were presented in frequency tables and interpreted. The distance education problems experienced in higher education were discussed under five categories as the “problems relevant to students”, “problems relevant to instructors”, “systemic and administrative problems”, “problems relevant to curriculum”, and “infrastructure and financial problems”. Among these problems, the “problems relevant to students” category was found to have the highest frequency while the “infrastructure and financial problems” had the lowest frequency.

Keywords: Distance education problems, higher education, meta-synthesis.

Son yıllarda teknolojinin gelişmesiyle yaşanan yeni gelişmelere paralel olarak eğitim alanında hatırı sayılır bir popülariteye sahip olan ve yeni bir kavram gibi görünen “Uzaktan eğitimin” sıkça duyulan bir kavram haline geldiği söylenebilir. Ancak sanılanın aksine, geçmişte çok eskilere dayanan uzaktan eğitim kavramı ilk olarak Wisconsin Üniversitesinin 1892 yılı kataloğunda yer almış ve ilk olarak aynı üniversitenin yöneticisi olan William Lighty tarafından 1906 yılında yazılan bir yazıda kullanılmış olup 1960’lı yıllardan sonra kullanımı hız kazanmıştır (Adıyaman, 2002). Peters’e (2001) göre

uzaktan eğitim; özellikle fazla sayıda öğrenciye yaşadıkları yerde eğitim vermeye olanak tanıyan medya kullanımının yanı sıra iş bölümü ve organize edilmiş prensipler tarafından geliştirilen bilgi, beceri ve tutumu açığa vurma yöntemidir. Uzaktan eğitim, öğrenme ve öğretimin endüstriyelmiş formudur (Keegan, 1980). Uşun’a (2006) göre “Uzaktan eğitim, kaynak ile alıcılarının öğrenme-öğretme süreçlerinin büyük bir bölümünde birbirlerinden ayrı (uzak) ortamlarda bulunduğu, alıcılarına öğretim yaşı, amaçları, zamanı, yeri ve yöntemi vb. açılardan bireysellik, esneklik ve bağımsızlık olanağı tanıyan, öğrenme-öğretme süreçlerinde; yazı-

İletişim / Correspondence:

Prof. Dr. Salih Uşun
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları
ve Öğretim Anabilim Dalı, Muğla
e-posta: susun@mu.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi / Journal of Higher Education (Turkey), 11(3), 638–648. © 2021 Deomed

Geliş tarihi / Received: Kasım / November 7, 2019; Kabul tarihi / Accepted: Ekim / October 12, 2020

Bu makalenin atfı künyesi / How to cite this article: Kil, G., & Uşun, S. (2021). Yükseköğretimde yaşanan uzaktan eğitim sorunlarının değerlendirilmesi: Bir meta-sentez çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(3), 638–648. doi:10.2399/yod.20.644139

ORCID ID: G. Kil 0000-0002-1868-5111; S. Uşun 0000-0002-1920-4578

lı ve basılı materyaller, işitsel araçlar (telefon, radyo), görsel-işitsel teknolojiler (televizyon, video), ve yüz yüze eğitim (akademik danışmanlık) gibi materyal, araç ve etkileşimin ise televizyona ve bilgisayara dayalı etkileşimli/tümleşik teknolojilerle sağlandığı planlı ve sistematik bir eğitim teknolojisi uygulamasıdır". Simonson'a (2009, 2010) göre; uzaktan eğitim, öğrenenler, kaynaklar ve öğretmenler arasındaki irtibatı kurmak için interaktif telekomünikasyon sistemlerinin kullanıldığı kurum tabanlı formal eğitimidir (akt. Simonson, Simaldino ve Zvacek, 2015). Son olarak, İşman'a (2011) göre "Uzaktan eğitim, öğretmen ve öğrencinin aynı mekânlarda bulunmak zorunda olmadığı ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin posta hizmetleri ve bilgi iletişim teknolojileri sayesinde yürütüldüğü bir eğitim sistemi metodudur". Bu tanımlar doğrultusunda uzaktan eğitimin öğrenci ve öğretmenlere geniş özgürlükler tanıyan, öğrenmeyi kolaylaştıran bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Dünyada ilk uzaktan eğitim uygulaması 20 Mart 1728 yılında İsveç'te Boston gazetesinde mektupla steno (daktilo) derslerinin verileceği ilanının yer almasıyla başlamıştır (Uşun, 2006). Günümüzde gelişen bilişim teknolojileri sayesinde uzaktan eğitim uygulamaları internet ve telekonferans uygulamaları sayesinde daha nitelikli hale getirilerek birbirlerinden kilometrelerce uzakta farklı ortamlarda bulunan öğretmen ve öğrencilere birbirleriyle görüntülü ve sesli olarak etkili iletişim kurabilme imkânı sağlamaktadır. Bir başka deyişle var olan uzaktan eğitim sistemleri öğrencilere uzaktan eğitim ile dünyanın farklı ülkelerindeki üniversitelerde eğitim almalarını sağlayarak küresel eğitim, farklı ülkelerdeki öğrenci ve eğitimcilerle iletişim kurmalarını sağlayarak küresel iletişim imkânı sunmaktadır (İşman, 2011).

Türkiye'de uzaktan eğitim uygulamalarının tarihi süreci incelendiğinde, uzaktan eğitim 1923-1960 yılları arasında önce kavramsal anlamda tartışılmış, 1970'li yıllardan sonra farklı girişimlerle orta eğitim düzeyinde uzaktan eğitim çalışmaları yapılarak bir takım tecrübeler edinilmiş ve sınırlı da olsa ilerleme kaydedilmiştir (Bozkurt, 2017). Ülkemizde ilk uzaktan eğitim uygulaması Ankara Üniversitesi tarafından 1965 yılında bankalarda çalışan personele öğretim uygulaması yapmak için mektupla öğretim uygulamasıyla gerçekleştirilmiştir (Horzum, Özkaya, Demirci ve Alpaslan, 2013). Batılı komşularına nazaran ülkemizde uzaktan eğitime geç başlanmış olsa da son yıllarda internet ve bilgisayar kullanımının hızla yaygınlaşmasıyla uzaktan eğitim uygulamalarında büyük gelişme kaydedilmiştir (Altaş, 2016). 1980 ve 1990 yılları arasında çeşitli eğitim kademelerinde gelişen ve olgunlaşan uzaktan eğitim, 1980 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinin kurulmasıyla yükseköğretime taşınmıştır (Bozkurt, 2017).

Toplumun değişen ihtiyaçlarına yönelik gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerinin getirdiği yenilik ve avantajlarla birlikte ülkemizdeki yükseköğretim kurumları da uzaktan eğitim prog-

ram sayılarını artırmıştır (Bilgiç ve Tüzün, 2015). Yükseköğretimde öğrencilere birçok yenilik ve yüksek bir eğitim oranı yakalamaya vaat eden uzaktan eğitimin, teorik de kulağa hoş gelse de pratik de çözülmeyi bekleyen sorunları da beraberinde getirdiği söylenebilir (Karaca, Topal ve Aldır, 2011). Yaşanan sorunların tespitine yönelik yapılmış çok sayıda çalışma olmasına rağmen alanyazında yer alan çalışmalarda birçok sorun tespit edilmiştir (Altaş, 2016; Bilgiç, Doğan ve Seferoğlu, 2011; Bilgiç ve Tüzün, 2015; Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2011; Dinçer ve Uyar, 2015; Elcil ve Şahiner, 2013; Kırmacı ve Acar, 2018).

Yükseköğretimde uzaktan eğitimde yaşanan problemlerin belirlenmesinin uzaktan eğitim sisteminin geliştirilmesi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Bu bağlamda yapılacak bir meta-sentez çalışmasının yükseköğretimde uzak eğitimle ilgili yaşanan sorunlara yönelik bütüncül bir bakış açısı kazandırması bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir. Ayrıca yükseköğretimde uzaktan eğitim problemlerine yönelik yapılan çalışmaların sayıca az olmasından dolayı bu alanda yapılacak bir meta-sentez çalışmasının alanyazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada yükseköğretimde uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin yapılmış çalışmalar incelenerek uzaktan eğitimde yaşanan sorunların neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada yükseköğretim alanında Türkiye'de yapılmış bilimsel makaleler incelenerek yükseköğretimde uzaktan eğitimle ilgili karşılaşılan sorunların neler olduğu ve bu sorunların daha çok hangi alanlarda yoğunlaştığının meta-sentez yöntemi kullanılarak saptanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Öğrencilerle ilgili uzaktan eğitim sorunları nelerdir?
- Öğretmenlerle ilgili uzaktan eğitim sorunları nelerdir?
- Uzaktan eğitimde yaşanan sistemsel ve yönetsel sorunlar nelerdir?
- Programla ilgili uzaktan eğitim sorunları nelerdir?
- Altyapı ve finansmanla ilgili uzaktan eğitim sorunları nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada meta-sentez (tematik içerik analizi) yaklaşımı kullanılmıştır. Meta-sentez, belirli bir alanda yapılan çalışmalar incelenerek olgular hakkındaki derinlemesine bakış açılarının yeni düşünme yollarına sentezlenmesidir (Paterson, Thorne, Canam ve Jillings, 2001). Bu çalışmalarda nitel araştırmaların bulguları ve sonuçları karşılaştırılarak yeniden yorum-

lanabilir (Strobel ve van Barneveld, 2009). Nicel çalışmaların verilerinin sistematik bir şekilde bir araya toplandığı meta-analiz çalışmalarının aksine meta-sentez çalışmalarının temelinde yorumlama niyeti yatmaktadır (Walshe ve Downe, 2005). Bu araştırmada, Türkiye’de yükseköğretimde uzak eğitimle ilgili yaşanan sorunların tespitine yönelik yapılmış bilimsel çalışmaların bulguları, sonuçları ve önerileri derinlemesine incelenerek sentezlenmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Araştırmada; Walsh ve Downe’ın (2005) geliştirdiği meta-sentez aşamaları temel alınmıştır. Bu meta-sentez aşamaları aşağıdaki gibidir:

- Araştırmanın kapsamının ve amacının belirlenmesi
- Amaca uygun araştırmaların bulunması
- Araştırmaya dahil edilecek çalışmalara karar verilmesi
- Araştırmaların kalitelerinin değerlendirilmesi
- Kıyaslama ve karşılaştırma çalışmaları
- Araştırmaların kodlanması ve temalaştırılması
- Araştırmaların analizinden elde edilen temaların sentezlenmesi

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada öncelikle Walsh ve Downe’ın (2005) geliştirdiği meta-sentez aşamalarının ilki olan çalışma kapsamı belirlenmiştir. Türkiye’de yükseköğretimde yaşanan uzaktan eğitim sorunlarını içeren bilimsel makaleler “uzaktan eğitim sorunları” “yükseköğretimde uzaktan eğitim sorunları”, “üniversitelerde uzaktan eğitim sorunları” anahtar sözcükleri kullanılarak Google Akademik ve TÜBİTAK ULAKBİM (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi) veri tabanlarında taranmıştır. Taramalar sonucunda ulaşılan çalışmalardan toplam 23 tanesinin amaca hizmet ettiği belirlenmiş ve çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil edilecek çalışmalar için belirlenen ölçütler çerçevesinde çalışmaların başlıkları, özet kısımları ve bulguları değerlendirilmiştir. Araştırmaya dahil edilme ölçütleri aşağıda sıralanmıştır:

- Çalışmaların yükseköğretimde uzaktan eğitim sorunlarına odaklanıyor olması,
- Çalışmalarda Türkiye sınırları içerisindeki örneklemelerin seçilmiş olması
- Çalışmaların amacı, bulguları ve sonuçlarının açık bir şekilde ortaya konmuş olması
- Çalışmaların belirtilen veri tabanlarında erişilebilir ve tam metnine ulaşılabilir olması

■ Tablo 1’de araştırmaya dahil edilen çalışmaların bilgilerine yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada verilerin analizinde meta-sentez yaklaşımından tematik sentez yöntemi kullanılmıştır. Thomas ve Har-

den (2008) tarafından geliştirilen Tematik sentez yönteminde, önceki çalışmalarda yinelenen temalar ya da konular belirlenir, analiz edilir ve sistematik değerlendirmeler yapılarak sonuçlar çıkartılır (Cruzes ve Dyba, 2011). Tematik sentez 3 aşamada gerçekleşir; metinlerin satır satır okuma tekniğiyle kodlanması, yapılmış çalışmalarla ilgili betimleyici temaların geliştirilmesi ve bu temaların bir araya gelmesiyle ana temaların elde edilmesi (Thomas ve Harden, 2008). Bu doğrultuda, öncelikle çalışmaya dahil edilen araştırmalar incelenerek elde edilen veriler kaydedilmiştir. Kaydedilen bu veriler satır satır okuma tekniğiyle incelenerek kodlanmıştır. Bu kodlamalardaki benzer noktalar belirlenerek betimleyici temalar geliştirilmiş ve son olarak elde edilen temalar bir araya getirilerek ana temalar oluşturulmuştur. Bu araştırmada, incelenen çalışmalara M1, M2, M3...M23 şeklinde kodlar verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda doğru bilgiye ulaşmada gereken önlemlerin alınması (geçerlik) ve araştırma sürecinin ve verilerinin açık ve ayrıntılı bir şekilde tanımlanması (güvenirlik) önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu bağlamda, bu araştırmada incelenen çalışmalar için dahil edilme ölçütleri belirtilerek olası kodlama hatalarını en aza indirmek amacıyla araştırma kapsamına alınan çalışmalar derinlemesine incelenmiştir. Oluşturulan kodlamaların güvenilirliğini sağlamak amacıyla çalışmalar yaklaşık bir hafta sonra tekrar incelenmiş ve Miles ve Huberman (2002) tarafından geliştirilen güvenilirlik formülü [$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{örtüşenlerin sayısı}}{\text{örtüşenler} + \text{örtüşmeyenler sayısı}}$] kullanılarak bulunan sonuç %90 çıkmıştır. Ayrıca bu çalışma eğitim bilimleri alanında uzman bir öğretim üyesi tarafından incelenerek güvenilirlik ve geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Yükseköğretimde uzaktan eğitimde yaşanan sorunlar yönelik yapılmış çalışmalar meta-sentez yöntemlerinden tematik sentez yaklaşımıyla incelenmiştir. Araştırmanın alt amaçlarına uygun olarak elde edilen bulgular “Öğrencilerle ilgili sorunlar”, “Eğitmenlerle ilgili sorunlar”, “Sistemsel ve yönetsel sorunlar”, “Programla ilgili sorunlar” ve “Altyapı ve finansman sorunları” olmak üzere beş başlık altında ele alınmış ve sırasıyla sunulmuştur. ■ Tablo 2’de araştırma kapsamındaki çalışmalardan elde edilen bulgular çerçevesinde oluşturulan temalar sunulmaktadır.

■ Tablo 2’de görüldüğü gibi yükseköğretimde yaşanan uzaktan eğitimle ilgili çalışmalarda üzerinde en çok durulan sorun öğrencilerle ilgili sorunlardır (%33.1). Daha sonra sırasıyla eğitmenlerle ilgili sorunlar (%25.5), sistemsel ve yönetsel so-

■ **Tablo 1.** Araştırmaya dahil edilen çalışmalar.

Kod	Çalışmanın adı	Kaynakça
M1	E-öğrenme ve Türkiye açısından sorunlar, çözüm önerileri	Gökdaş, I. ve Kayri, M. (2005)
M2	Sanal eğitim-öğretim ve geleceği	Tuncer, M. ve Taşpınar, M. (2007)
M3	Çevrimiçi tartışmalara ilişkin öğrenci görüşleri	Özçınar, H. ve Öztürk, E. (2008)
M4	Sanal ortamda eğitim ve öğretimin geleceği ve olası sorunlar	Tuncer, M. ve Taşpınar, M. (2008)
M5	Web tabanlı uzaktan eğitim sistemlerinde karşılaşılan problemler	Kışla, T., Sarsar, F., Arıkan, Y. D., Meşhur, E., Şahin, M. ve Kokoç, M. (2010)
M6	Bir lisansüstü öğrencisinin telekonferans ve uzaktan eğitim uygulamaları dersindeki deneyimleri	Özmen, Z. M. (2010)
M7	Türkiye’de yükseköğretimde çevrimiçi öğretimin durumu: ihtiyaçlar, sorunlar ve çözüm önerileri	Bilgiç, H. G., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2011)
M8	Yükseköğretimde çevrim-içi öğrenme: sistemde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri	Çelen, F. K., Çelik, A. ve Seferoğlu, S. S. (2011)
M9	Uzaktan eğitim sistemine geçişin esas öğeleri olan, öğretim elemanlarının ve öğrencilerinin bakış açıları	Yıldırım, F. (2011)
M10	Uzaktan eğitimde kalite göstergeleri ve teknoloji temelli uzaktan eğitimin bu göstergeler açısından değerlendirilmesi	Şimşek, N. (2012)
M11	Video konferans tabanlı uzaktan eğitime ilişkin öğrenci tutumları ve görüşleri	Birişi, S. (2013)
M12	Uzaktan eğitim hizmetinin öğrenciler tarafından değerlendirilmesi: Karabük Üniversitesi’nde bir uygulama	Çakmak, A. (2013)
M13	Uzaktan eğitimde iletişimsel engeller	Elcil, Ş. ve Şahiner, D. S. (2013)
M14	Açık ve uzaktan öğrenmenin günümüzdeki durumu	Özbek, E. A. (2014)
M15	Yükseköğretimde uzaktan eğitim programı açma sorunsalı	Özarslan, Y. ve Ozan, Ö. (2014)
M16	Türkiye’de yükseköğretimde çevrimiçi öğretimin durumu: ihtiyaçlar, sorunlar ve çözüm önerileri	Bilgiç, H. G. ve Tüzün, H. (2015)
M17	E- öğrenme sistemlerinin kullanımı sürecinde karşılaşılan sınıf yönetimi ile ilişkili sorunlar ve çözüm önerileri	Dinçer, S. ve Uyar, M. Y. (2015)
M18	Öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi	Yılmaz, G. K. ve Güven, B. (2015)
M19	Türkiye’de dini yükseköğretim alanında uzaktan eğitimle ilgili algı sorunları ve LITAM uygulamaları	Altaş, N. (2016)
M20	Uzaktan eğitim uygulamasının öğrenci bakış açısına göre değerlendirilmesi	Özyürek, A., Bedge, Z., Yavuz, N. F. ve Özkan, I. (2016)
M21	Uzaktan eğitimde destek hizmetlerine genel bir bakış: sorunlar ve eğilimler	Durak, G. (2017)
M22	Uzaktan eğitim programlarının bu programlarda öğrenim gören öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi	Tuncer, M. ve Bahadır, F. (2017)
M23	Kampüs öğrencilerinin eş zamanlı uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunlar	Kırmacı, Ö. ve Acar, S. (2018)

runlar (%15.9), programla ilgili sorunlar (%13.5) ve altyapı ve finansman sorunlarıdır (%12).

Öğrencilerle İlgili Sorunlar

■ Tablo 3’de görüldüğü gibi öğrencilerle ilgili sorunlar arasında en çok sorun frekansı ($n=12$) olan sorun iletişim/ iş birliği eksikliği sorunudur. En az frekansına ($n=1$) sahip sorunlar ise ders tamamlama sorunu, kopya ve intihal sorunu ile internet erişim imkânıdır.

İncelenen çalışmalarda öğrencilerle ilgili sorunlara yönelik katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

İletişim / İş birliği eksikliği ile ilgili ifadeler:

■ “...Çoğu e-öğrenme sisteminin kullanıcı arayüzü ve çalışma mekanizmalarını kullanıcı dostu bulmuyorum... Öğrenciler

sistemdeki duyuruları, ödevleri takip etmekte zorlanıyorlar. Bu nedenle iletişim amaçlı olarak e-öğrenme sistemini bir sosyal ağ ile (genellikle Facebook grubu) desteklemek zorunda kalıyoruz.” [M17]

■ “Çevrimiçi ortamda yapılan tartışmalardaki katılımcıların bir kısmı zaten her gün konuşup sohbet ettiğim arkadaşlarımdı ve onlarla konuşmalarında baştan beri çok rabattım. Ancak diğer üniversiteden olan arkadaşlarla çok da rabat iletişim kuramıyoruz.” [M3]

Bilgi eksikliği ile ilgili ifadeler:

■ “Bilgi ve iletişim teknolojilerini de kapsayan ve günümüz eğitimi yeni teknolojilerini kullanılmasına imkân sağlayan bu ders ile ilgili yeterli bilgi olmadan sürece dâhil olmam inancım ve motivasyonum üzerinde olumsuz etki yaratmıştır.” [M6]

- “Bilmiyorum beklentiler ne yönde olacak ama yabancı olduğum ve yazılımlarına bâkim olmadığım bir alanda diğerlerinin çalışmalarına ne kadar erişebilirim şüpheye düştüm.” [M6]
- “...öğrenci mail adresi kullanmayı bilmiyor yani daba önce hiç ihtiyaç duymamış ama uzaktan eğitim ile okumaya gelmiş.” [M16]

İlgisizlik ile ilgili ifadeler:

- “Gerçekleştirilen yöntemde yüz yüze iletişim imkânı olmadığı için dersi anlatan kişiyle iletişim kurmakta zorluklar yaşadık. Öğrencinin dersi dinlerken derse katılımı çok önemli bir konu. Yaşanan iletişim sorunu, dersin beklenenden daha verimsiz geçmesine sebep oldu.” [M11]

Deneyim eksikliği ile ilgili ifadeler:

- “Açıkçası böyle bir ortamda nasıl konuşulur ne konuşulur bilmiyordum. Bu yüzden başlangıçta çok da girmek istemedim tartışma ortamına.” [M3]

Öğrenci sayıları ile ilgili ifadeler:

- “Tartışma gruplarındaki öğrenci sayısı çok olduğu için okumamız gereken ileti sayısı artıyor. Bu durum da beni forum ortamından uzaklaştırıyordu.” [M3]
- “Çevrimiçi tartışmalar, kalabalık olduğunda kendimi iyi ve yeterli kadar ifade edemedim.” [M3]

Konsantrasyon/Motivasyon ile ilgili ifadeler:

- “Dersler esnasında hocayla yüz yüze olamadığım için dikkatim dağılabiliyor. Bazen iki taraf arasında ses ve görüntünün iletilmesinde teknik sorunlar ortaya çıktı. Dolayısıyla tam anlamıyla derse adapte oldum diyemem. Bu durum ister istemez derse karşı olan çalışmalarımı olumsuz etkiledi.” [M11]
- “Alan dışından birisi olarak bu ders benim başlangıçta öz güvenimi kaybetmeye sebep oldu.” [M6]

Kaygı ile ilgili ifadeler:

- “Süreçte alana hakim olmamam, dersin içeriğini bilmeden seçmem gibi bahsettiğim zorluklarımın yanında birtakım sınırlılıklar da bende süreç ile ilgili olumsuz düşünce ve kaygıların oluşmasında etkili olmuştur.” [M6]
- “Daba önce böyle bir şey yaşamadığım için ya da daba önce kendi fikirlerimiz sorulmadığı için, fikirlerimi açıklarken hep korku vardı içimde.” [M3]
- “Yazarken sadece bilimsel kavramlarla iletişim kurmamız gerektiği algısı, bu ortamda görüş bildirmemizi engelledi. Ben bu durumu bir baskı olarak hissettim.” [M3]

Eğitmenlerle İlgili Sorunlar

■ Tablo 4’te görüldüğü gibi eğitmenlerle ilgili sorunlar temasında en çok sorun frekansı (n=9) olan sorun içerik hazırlama yetersizliğidir. En az frekansa (n=1) sahip sorunlar ise ders yükü, adaptasyon, maaş düşüklüğü ve iş doyumudur.

■ Tablo 2. Oluşturulan temalar.

Temalar	f	%
Öğrencilerle ilgili sorunlar	69	33.1
Eğitmenlerle ilgili sorunlar	53	25.5
Sistemsel ve yönetsel sorunlar	33	15.9
Programla ilgili sorunlar	28	13.5
Altyapı ve finansman sorunları	25	12
Toplam	208	100

İncelenen çalışmalarda eğitmenlerle ilgili sorunlara yönelik katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

İçerik hazırlama yetersizliği ile ilgili ifadeler:

- “...Yani içerik konusunda tabii sıkıntılar çok fazla. Neden biliyor musunuz? Şimdi belki de bu işin en zabmetli tarafı budur. Neden en zabmetli tarafı budur biliyor musunuz? Çünkü kültürel bir iş bu bence yani insanlarımızın büyük bir bölümünün bu işe yatkın olması gerekiyor. Yani bu kitap yazmak gibi bir şey...” [M5]

Geri bildirim ile ilgili ifadeler:

- “...Derslerin sanal dersleri yerine daba çok soru çözmeye imkânı olsa konunun anlaşılması için daba iyi olur.” [M23]

Ölçme ve değerlendirme ile ilgili ifadeler:

- “Şu anda bizim uyguladığımız ölçme değerlendirme stratejisi tamamen sınav endeksli bir şey, ara sınavlar online, final sınavla-

■ Tablo 3. Öğrencilerle ilgili sorunlar.

Tema	Kodlar	f
Öğrencilerle ilgili sorunlar	İletişim / İş birliği eksikliği	12
	Bilgisayar okuryazarlığı / Bilgi eksikliği	8
	İlgisizlik	7
	Mekânsal uzaklık / Zaman	7
	Beklentilerinin karşılanamaması	6
	Deneyim eksikliği	6
	Öğrenci sayıları	5
	Konsantrasyon/Motivasyon eksikliği	5
	Bireysel ve kültürel farklılıklar	4
	Kaygı	4
	Sistem dışına çıkmaları	2
	Ders tamamlama	1
	Kopya ve İntihal	1
İnternet erişim imkânı	1	
Toplam	69	

rı yüz yüze yapıyor. Dolayısıyla da böyle bir sistem var ama proje, ödev vb. şeyler teorikte kalan ama daha şu an uygulamaya geçiremediğimiz meselelerin başında geliyor.” [M16]

Zamanlama ile ilgili ifadeler:

- “...Çoğu e-öğrenme sisteminin kullanıcı arayüzü ve çalışma mekanizmalarını kullanıcı dostu bulmuyorum... Öğrenciler sistemdeki duyuruları, ödevleri takip etmekte zorlanıyorlar. Bu nedenle iletişim amaçlı olarak e-öğrenme sistemini bir sosyal ağ ile (genellikle Facebook grubu) desteklemek zorunda kalıyoruz.” [M17]

Bilgilendirme ile ilgili ifadeler:

- “... Sanal sınıfların saatinden haberim olmuyor.” [M23]

Güdüleme ile ilgili ifadeler:

- “En çok öğrencileri... güdülerken sorun yaşıyorum. Dersi etkileşimli hale getirmek için birçok uygulama ve yöntem işe koyuyorsunuz ancak öğrencilerin çoğunluğunun ilgisini çekmede sorunlar yaşıyorsunuz.” [M17]

Ders yükü ile ilgili ifadeler:

- “Bunun içerisinde proje geliştirme vb. alternatif yöntemlere pek açık değil sistemimiz, bunu oturtmamız gerekiyor ama bunu da yine bizim teknik altyapımız da olsa akademik tarafın normal örgündeki ders yükü bu tarafa çok fazla yoğunluk yapmalarını sağlamalarını engelliyor, o bir sıkıntı.” [M16]

Maaş yetersizliği ile ilgili ifadeler:

- “Kimi üniversiteler uzaktan eğitimden pay veriyor YÖK kanunu gereği, bizim üniversitede böyle bir şey yok henüz.” [M16]
- “.....çünkü verilen rakamlar tatmin etmiyor, bu yüzden de işi bilen personeli elinde tutamıyoruz...” [M16]

Sistemsel ve Yönetimsel Sorunlar

Tablo 5’te görüldüğü gibi sistemsel ve yönetimsel sorunlar temasında en çok sorun frekansı ($n=3$) olan sorunlar sistemsel eksiklikler, kalite ve standardizasyon, organizasyon sıkıntısı, yetersiz bilgilendirme, personel yapılanması, destek hizmetleri sorunu ve plansızlıktır. En az frekansa ($n=1$) sahip sorunlar ise yaygınlaşmama, teşvik yetersizliği, uygulama eksiklikleri ve denetim sorunudur.

İncelenen çalışmalarda sistemsel ve yönetimsel sorunlara yönelik katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

Sistemsel eksiklikler ile ilgili ifadeler:

- “...Genellikle eğitmen ve öğrenci bilgisayarlarına yüklenen .dll ve .exe’ler üzerinde oluşan çakışmalar, görüntü ve ses senkronizasyonunda oluşan gecikmeleri sayabilirim...” [M5]
- “...sobbet odalarında karşılaşılan ve çoğunlukla yazılım kaynaklı sorunlardır. Örneğin sobbet odasının sesli veya görüntülü etki-

Tablo 4. Eğitmenlerle ilgili sorunlar.

Tema	Kodlar	f
Eğitmenlerle ilgili sorunlar	İçerik hazırlama yetersizliği	9
	Sınıf içi hâkimiyet / Yönetim	8
	Bilgi eksikliği / Bilgisayar okuryazarlığı	7
	Geri bildirim	6
	Kalifiye personel yetersizliği	5
	Ölçme ve değerlendirme	4
	Zamanlama	4
	Bilgilendirme eksikliği	2
	Güdüleme	2
	Ortak amaç oluşturma	2
	Ders yükü fazlalığı	1
	Adaptasyon	1
	Maaş yetersizliği	1
İş doyumu	1	
Toplam		53

leşime izin vermemesi, metin kaydırma çubuğunun çalışmaması vb. Metinle yetinmek istemeyen ve yetersiz gören öğrencilerin sistemden uzaklaşması, bu durumda sobbet odalarında istenilen paylaşımın sağlanamaması gibi sorunlar da olayın bir başka boyutudur...” [M5]

Tablo 5. Sistemsel ve yönetimsel sorunlar.

Tema	Kodlar	f
Sistemsel ve yönetimsel sorunlar	Sistemsel eksiklikler	3
	Kalite ve standardizasyon	3
	Organizasyon sıkıntısı	3
	Yetersiz Bilgilendirme	3
	Personel yapılanması	3
	Destek hizmetleri sorunu	3
	Plansızlık	3
	Yönetmelik eksikliği	2
	Kurumsallaşamama	2
	Fırsat eşitsizliği	2
	Görev tanımlamaları	2
	Yaygınlaşmama	1
	Teşvik yetersizliği	1
	Uygulama eksiklikleri	1
	Denetim sorunu	1
Toplam		33

Yetersiz yapılanma ile ilgili ifadeler:

- “Daha çok genç bir birim olduğu için kadro yapılanması da çok zayıf, idari olarak da çok zayıf, kimin ne yaptığı çok belli değil.” [M16]

Personel yapılanması ile ilgili ifadeler:

- “.....çünkü verilen rakamlar tatmin etmiyor, bu yüzden de işi bilen personeli elinde tutamıyoruz...” [M16]

Destek hizmetleri ile ilgili ifadeler:

- “...Sorun oldu, o sorunlara anında cevap verebilecek call-center olması gerekiyor. Bunlara call-center yoksa o zaman UE yapıyor, sorun var. Açıyorsun kimse sana karşında yok. Yani seni doğru kişiye bağlayacak o call-center’ın da olması gerekir. ...” [M5]

Kurumsallaşamama ile ilgili ifadeler:

- “...Türkiye’de pek çok kurum bilginin korunması durumuna henüz yeteri kadar ilgi göstermemektedir. Güvenlik işi ile ilgili olarak piyasada çeşitli şirketler çalışmaktadır. Talep çok fazla olmadığı için bu sektör henüz yeteri kadar gelişmemiştir...” [M5]

Fırsat Eşitsizliği ile ilgili ifadeler:

- “...küreselleşme ve uzaktan eğitim sürecini yansıttığı çalışmada; dünyada internet üzerinden uzaktan eğitim sağlayan üniversitelerin programlarından yararlanma maliyetinin çok pahalı olduğu düşünüldüğünde, internetin alt ekonomik düzeyde yaşayanlar için yeni bir fırsat eşitsizliğidir...” [M6]

Görev planlamaları ile ilgili ifadeler:

- “Buraya geldiğimde gördüğüm temel eksiklikler aslında çoğunlukla organizasyon anlamında bir takım eksiklikler vardı. İşte görev tanımlamaları gibi buradaki çalışanların görev tanımlamaları ile ilgili bir takım eksiklikler vardı, işte herkes her işi yapabiliyor ama bir görev tanımı bulunmuyordu. Hani o an neresinde bir problem bir eksiklik var ise insanlar o taraflara kaydırılıyordu. Genelde o şekilde çalışmada bir problem vardı.” [M16]

Programla ilgili Sorunlar

■ Tablo 6’da görüldüğü gibi programla ilgili sorunlar temasında en çok sorun frekansı ($n=12$) olan sorun ölçme-değerlendirme sorunudur. En az frekansa ($n=1$) sahip sorun ise ders sürelerinin uzunluğudur.

İncelenen çalışmalarda programla ilgili sorunlara yönelik katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

Ölçme-değerlendirme ile ilgili ifadeler:

- “Şundan da bahsedebilirim ölçme değerlendirme konusunda problem. Yani ölçme değerlendirme yöntemleri maalesef yeterli

■ Tablo 6. Programla ilgili sorunlar.

Tema	Kodlar	f
Programla ilgili sorunlar	Ölçme-değerlendirme sorunları	9
	Ders içerikleri	7
	Yapı ve işleyiş	5
	Zaman problemi	3
	Programın sınırlı olması	3
	Ders sürelerinin uzunluğu	1
Toplam		28

değil. Sınav yapıyoruz öğrencilere çok da fazla onun üzerine ölçme aracı yok. Sınavlar üzerinden gidiyoruz, yani ne bileyim testler daha doğrusu sınavlar derken, testler daha çok oluyor. Bunun içerisinde proje geliştirme vs. alternatif yöntemlere pek açık değil sistemimiz, bunu oturtmamız gerekiyor... Ama ölçme değerlendirme büyük problem bence uzaktan eğitimde bizim sistemimizde de başka yerlerde de. Ölçme değerlendirme açısından bir değişiklik yapılması gerekiyor gibi.” [M16]

- “Çevrimiçi tartışmalar geçme notumuzu mu etki etmeli onu bilmiyorum. Ama bir biçimde bir değerlendirme olmalı. Ama katılım yönünden değerlendirilirse; sırf not için, yazmış olmak için saçma sapan yazanlar olacaktır. Kişinin görüşünün doğru ya da yanlışlığına göre (ortam yöneticisinin görüşüne göre doğru-yanlış) değerlendirilirse; katılımcıları kasan bir durum olur ve tartışmaların gelişmesi için istenen özgür ortam yaratılamaz. Ancak gerçekten bu çalışmaya özen gösterene yüksek not verilmeli. Bunu anlamak biraz zor galiba.” [M3]

İçerik ile ilgili ifadeler:

- “... , tek şey teknoloji geliştikçe sizin de sisteminizin değişmesi gerekiyor. Onda belki biraz geri kalmış olabiliriz. Hani mesela hala sunum dokümanlarımızı PDF olarak veriyoruz öğrencilere, yazılı materyallerimizi. Bu biraz daha etkileşimli materyallere dönüştürülebilir. Hani videolarımız var normal iletişim etkileşim olanaklarımız var ama bu mesela biraz daha etkileşimli teknolojiye geçebilir. Hani bunun üzerinde çalışıyoruz ama daha tabi sonuca varamadık.” [M16]

Zaman problemi ile ilgili ifadeler:

- “En büyük etken benim için saati uygun vakitlerde değil” [M23]

Ders sürelerinin uzunluğu ile ilgili ifadeler:

- “E-ders slaytlarını dersi anlamak için yeterli buluyorum. sanal sınıf uygulamasının tek artışı o an soru sorabiliyor olmamız fakat yalnız bunun için bilgisayar başında olmak sıkıcı geliyor. Sanal sınıf etkinliklerinin süreleri kısaltılabilir.” [M23]

Altyapı ve Finansman Sorunları

■ Tablo 7 incelendiğinde, altyapı ve finansman sorunları temasında en çok frekansa ($n=15$) sahip olan sorun bağlantı ve teknik sorunlardır. En az frekansa ($n=2$) sahip sorun ise fiziksel yetersizliklerdir.

İncelenen çalışmalarda altyapı ve finansman sorunlarına yönelik katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

Bağlantı ve teknik sorunlar ile ilgili ifadeler:

- “Teknik sorunlar. Özellikle öğrencilerin sisteme girişi ile ilgili sorunlar. Çoğunlukla şifrelerini kaybediyorlar ve yeni şifre alamıyorlar. Bu yüzden, bir birlerinin şifreleri ile giriş yapma eğilimindedir. Ancak, bu durum benim her bir öğrenci hakkımda kişisel raporlarımı incelememin önüne geçiyor. Bazen quiz hazırlıyorum ama bahsettiğim sorun sebebiyle, öğrenciler hakkında güvenilir bir sonuca ulaşamıyorum.” [M17]
- “En çok karşılaştığımız sorunlar teknik sorunlar yani o farklı sistemlerin entegrasyonu ile ilgili sorunlar...” [M16]
- “...Eğer webcam kullanımı sırasında ses iletimi de yapıyorsa hattın yetersizliğinden dolayı hem görüntü hem de ses iletiminde yavaşlamalar meydana gelmektedir.” [M5]

Teknolojik yetersizlikler ile ilgili ifadeler:

- “İzlediğim halde tekrar tekrar izlemek zorunda kalıyorum bilgisayarım çoğu zaman sanal sınıfları açmıyor bir sürü program yüklediğim halde, desteklemiyor.” [M23]
- “Her bilgisayarda ve telefonda sisteme girilmiyor hata veriyor. Bu durum derslere katılmamı engelliyor.” [M23]
- “...Bir başka problem de evlerimizde yukarıda belirtilen durumları gerçekleştirmek için kullanmakta olduğumuz makinelerin donanım yetersizlikleri olabilir...” [M5]

Fiziksel yetersizlikler ile ilgili ifadeler:

- “Sorun sizden kaynaklı değil kaldığım yurttaki bilgisayar odası yok ayrıca...” [M23]

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada temel amaç, yükseköğretim alanında Türkiye’de yapılmış makaleler incelenerek yükseköğretimde uzaktan eğitimle ilgili karşılaşılan sorunların neler olduğu ve bu sorunların daha çok hangi alanlarda yoğunlaştığının meta-sentez yöntemi kullanılarak sistematik bir şekilde bir araya getirilip saptanmasıdır. Bu amaç doğrultusunda yükseköğretimde uzaktan eğitim sorunları ile ilgili bulgular beş farklı tema oluşturularak ele alınmıştır. Bu temalar öğrencilerle ilgili sorunlar, öğretmenlerle ilgili sorunlar, sistemsel ve yönetimsel sorunlar, programla ilgili sorunlar ve altyapı ve finansman sorunlarıdır.

Araştırmada elde edilen bulgulara yönelik oluşturulan temalardan ilki öğrencilerle ilgili sorunlar temasıdır. Yükseköğre-

■ Tablo 7. Altyapı ve finansman sorunları.

Tema	Kodlar	f
Altyapı ve finansman sorunları	Bağlantı ve teknik sorunlar	15
	Teknolojik yetersizlikler	4
	Mali sıkıntılar	4
	Fiziksel yetersizlikler	2
Toplam		25

timde uzaktan eğitimde öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlar; iletişim / iş birliği eksikliği, bilgisayar okuryazarlığı / bilgi eksikliği, ilgisizlik, mekânsal uzaklık / zaman, beklentilerinin karşılanamaması, deneyim eksikliği, öğrenci sayıları, konsantrasyon / motivasyon eksikliği, bireysel ve kültürel farklılıklar, kaygı, sistem dışına çıkmaları, ders tamamlama, kopya ve intihal, internet erişim imkanıdır. Yapılan çalışmalarda öğrencilerle ilgili en önemli sorun öğrencilerin birbirleri ve akademisyenler ile yeterli iletişim kuramamaları ve iş birliği yapamamalarıdır. Öğrencilerin çevrimiçi gruplarda özellikle farklı üniversitelerden öğrencilerle iletişimde problem yaşadıkları belirtilmiştir (Bilgiç ve Tüzün, 2015; Birişçi, 2013; Çakmak, 2013; Dinçer ve Uyar, 2015; Durak, 2017; Gökdaş ve Kayri, 2005; Özçınar ve Öztürk, 2008; Özyürek, Begde, Yavuz ve Özkan, 2016; Şimşek, 2012; Tuncer ve Taşpınar, 2007, 2008; Yılmaz ve Güven, 2015). Öğrencilerle ilgili diğer bir sorun ise öğrencilerin bilgisayar okuryazarlığı konusunda yetersiz oldukları ve uzaktan eğitimle ilgili yeterli bilgiye sahip olmamaları şeklinde belirtilmiştir (Bilgiç vd., 2011; Bilgiç ve Tüzün, 2015; Dinçer ve Uyar, 2015; Durak, 2017; Kırmacı ve Acar, 2018; Özbek, 2014; Özçınar ve Öztürk, 2008; Özmen, 2010). Bununla birlikte öğrencilerin bilgi eksikliğinin yanı sıra öğrencilerin derse karşı ilgisiz oldukları da vurgulanmıştır (Birişçi, 2013; Dinçer ve Uyar, 2015; Durak, 2017; Gökdaş ve Kayri, 2005; Kırmacı ve Acar, 2018; Tuncer ve Bahadır, 2017; Yıldırım, 2011). Öğrencilerin uzaktan eğitim derslerine yönelik sahip oldukları bu ilgisizlik, konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmamalarına bağlı olarak hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olmasından kaynaklanıyor olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Yükseköğretimde uzaktan eğitim sorunlarına ilişkin oluşturulan temalardan ikincisi öğretmenlerle ilgili sorunlardır. İncelenen çalışmalardan elde edilen bulgular ışığında öğretmenlerle ilgili sorunlar içerik hazırlama yetersizliği, sınıf içi hâkimiyet/yönetim, bilgi eksikliği / bilgisayar okuryazarlığı, geri bildirim, kalifiye personel yetersizliği, ölçme ve değerlendirme, zamanlama, bilgilendirme eksikliği, güdüleme, ortak amaç oluşturma, ders yükü fazlalığı, adaptasyon, maaş yetersizliği, iş doyumdur. Çalışmalarda, öğretmenlerle ilgili en çok üzerinde durulan sorun

eğitmenlerin uzaktan eğitimle ilgili içerik hazırlama yetersizlikleridir. Bu sorunlardan en çok değinilen içerik hazırlama sorunuyla ilgili öğretmenlerin içerik hazırlamayı çok zahmetli ve uzmanlık gerektiren bir konu olarak gördükleri ve konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirtilmektedir (Bilgiç vd., 2011; Bilgiç ve Tüzün, 2015; Çakmak, 2013; Dinçer ve Uyar, 2015; Elcil ve Şahiner, 2013; Özarslan ve Ozan, 2014; Özbek, 2014; Tuncer ve Taşpınar, 2007, 2008; Yıldırım, 2011). Hazırlanan içeriklerin yeterli nicelik ve nitelikte olmaması durumunda öğrencilerin beklentileri karşılanamamakta ve öğretmenler hâkimiyet ve yönetimde problemler yaşayabilmektedir (Çakmak, 2013; Elcil ve Şahiner, 2013; Özarslan ve Ozan, 2014; Özbek, 2014; Yıldırım, 2011; Tuncer ve Taşpınar, 2008).

Çalışmada elde edilen bulgulardan oluşturulan üçüncü tema sistemsel ve yönetsel sorunlar temasıdır. Bu tema kapsamında belirlenen sorunlar; sistemsel eksiklikler, kalite ve standardizasyon organizasyon sıkıntısı, yetersiz bilgilendirme, personel yapılanması, destek hizmetleri sorunu, plansızlık, yönetmelik eksikliği, kurumsallaşamama, fırsat eşitsizliği, görev tanımlamaları, yaygınlaşamama, teşvik yetersizliği, uygulama eksiklikleri ve denetim sorunudur. Bu sorunlardan üzerinde en çok durulan sorunun yazılımsal ve donanımsal eksikliklerden kaynaklanan sisteme giriş çıkışların yapılamaması ya da yavaş olması olduğu belirtilmektedir (Gökdaş ve Kayri, 2005; Kırmacı ve Acar, 2018; Kışla vd., 2010; Özarslan ve Ozan, 2014). Ayrıca çalışmalarda belirtilen yönetsel sorunlar kapsamında, uzaktan eğitimin genç bir birim olmasından kaynaklı kalifiye personel bulmanın zorluğu, bulunan az sayıda personelin de bilgi eksikliklerinin olduğu ve dolayısıyla idari kadro ve kadro yapılanmalarının zayıf olduğu belirtilmektedir. Dahası zayıf ve sayıca yetersiz olan personelin de işbölümünün adaletsiz yapıldığını düşünmeleri ve aldıkları maaşları yetersiz görmelerine bağlı olarak yönetimlerin personelleri ellerinde tutamadıkları vurgulanmaktadır (Bilgiç ve Tüzün, 2015; Çakmak, 2013; Çelen vd., 2011; Durak, 2017; Kırmacı ve Acar, 2018; Özarslan ve Ozan, 2014; Özbek, 2014; Şimşek, 2012).

İncelenen araştırmaların bulgularından yola çıkılarak oluşturulan dördüncü tema programla ilgili sorunlar temasıdır. Bu temada yer alan sorun kodları; ölçme-değerlendirme sorunları, ders içerikleri, yapı ve işleyiş, zaman problemi, programın sınırlı olması ve ders sürelerinin uzunluğudur. Bu tema kapsamında en çok sorunun ölçme ve değerlendirmede yaşandığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışmalarda, ölçme değerlendirme yöntemlerinin ve ölçme araçlarının yetersiz olduğu, alternatif ölçme yöntemlerinin kullanılmadığı ve uzaktan ölçme değerlendirme yapılamadığı gibi konular belirtilmiştir (Bilgiç vd., 2011; Bilgiç ve Tüzün, 2015; Dinçer ve Uyar, 2015; Durak, 2017; Kırmacı ve Acar, 2018; Özarslan ve Ozan, 2014; Özbek, 2014; Özçınar

ve Öztürk, 2008; Tuncer ve Bahadır, 2017). Bunun yanında programda yer alan ders içeriklerinin ve öğrenme öğretme sürecinde kullanılan materyallerin yeterince etkileşime yönelik olmaması da belirtilen konular arasındadır (Bilgiç vd., 2011; Elcil ve Şahiner, 2013; Gökdaş ve Kayri, 2005; Kışla vd., 2009; Şimşek, 2012; Tuncer ve Bahadır, 2017; Yılmaz ve Güven, 2015).

Yükseköğretimde uzaktan eğitim problemlerine yönelik oluşturulan son tema ise altyapı ve finansman sorunları temasıdır. Bu tema kapsamında oluşturulan sorun kodları; bağlantı ve teknik sorunlar, teknolojik yetersizlikler, mali sıkıntılar ve fiziksel yetersizliklerdir. İncelenen çalışmalarda en çok üzerinde durulan sorun bağlantı ve teknik sorunlardır. İncelenen araştırmaların yarısından fazlasında ($n=15$) bağlantı ve teknik sorunlar üzerinde durulduğu görülmüştür. Bu bağlamda araştırmalarda, uzaktan eğitim uygulamalarında gerekli internet bağlantısına sahip olmamak bir yana bağlantı hızının düşük olmasının da süreçte ciddi problemlere yol açtığı, öğrencilerin sisteme girişte problem yaşamalarından kaynaklı öğretmenlerin öğrenci raporlarını incelemelerinin önüne geçildiği, farklı sistemlerin entegrasyonu ile ilgili yaşanan teknik sorunlar ve Web cam kullanımı sırasında hattın yetersizliğinden kaynaklı görüntü ve ses iletiminde yaşanan problemler belirtilmiştir (Bilgiç vd., 2011; Bilgiç ve Tüzün, 2015; Birişçi, 2013; Çelen vd., 2011; Dinçer ve Uyar, 2015; Durak, 2017; Elcil ve Şahiner, 2013; Gökdaş ve Kayri, 2005; Kırmacı ve Acar, 2018; Kışla vd., 2010; Özarslan ve Ozan, 2014; Özmen, 2010; Özyürek vd., 2016; Tuncer ve Bahadır, 2017; Yıldırım, 2011). Bunların yanında bilgisayarların donanım eksikliklerinden kaynaklanan teknolojik yetersizlikler, öğrencileri ev veya yurtlarındaki fiziksel yetersizlikler ve uzaktan eğitim için maddi olarak yeterli teşvik ya da bütçenin olmaması çalışmalarda belirtilen diğer sorunlar olarak göze çarpmaktadır (Bilgiç vd., 2011; Bilgiç ve Tüzün, 2015; Çakmak, 2013; Çelen vd., 2011; Durak, 2017; Gökdaş ve Kayri, 2005; Kırmacı ve Acar, 2018; Şimşek, 2012).

Sonuç olarak bu çalışma kapsamında ele alınan bilimsel araştırmalarda yükseköğretimde uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik birçok sorunun ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sorunların önemli bir kısmının öğrenci ve öğretmenlerle ilgili olduğu görülmektedir. Öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenler arasındaki iletişim eksikliğine bağlı olarak iş birliği yapılamamasına öğretmenlerin içerik hazırlama konusunda yaşadığı sıkıntılar da eklenince uzaktan eğitimin niteliğini etkileyen birçok sorun ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Uzaktan eğitimin en önemli paydaşları olan öğrenci ve öğretmenlerle ilgili problemler çözülmeyi beklerken, öte yandan sistemsel ve yönetsel sorunlara fiziki koşulların yetersizliği ve uzaktan eğitim yeterli bütçenin ayrılmamasından dolayı ortaya çıkan gerek tek-

nolojik yetersizlikler gerekse personelin tatmin olamaması gibi problemlerin de eşlik ettiği düşünüldüğünde sorunların dallanıp budaklanarak arttığı söylenebilir.

Öneriler

- Bu meta-sentez çalışmasında ortaya konan yükseköğretimde yaşanan uzaktan eğitim sorunlarının çözüm önerilerine yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Farklı öğretim kademelerinde yaşanan uzaktan eğitim sorunlarının tespitine ve çözüm önerilerine yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Türkiye’de Uzaktan eğitim sorunlarının ayrıntılı bir şekilde ortaya çıkarılmasına ve çözüm önerileri üretmeye yönelik paydaşların görüşleri alınarak nitel çalışmalar yapılabilir.

Yazar Katkıları / Author Contributions: GK: Fikir, tasarım, denetleme, veri toplanması, veri analizi, bulguların yorumlanması, kaynak taraması, yazının yazılması; SU: Fikir, tasarım, danışmanlık/denetleme, bulguların yorumlanması, yazının yazılması, eleştirel inceleme. / GK: *Project idea, conceiving and designing research, study monitoring, data collection, data analysis, interpreting the results, literature search, writing the manuscript*; SU: *Project idea, conceiving and designing research, study monitoring, interpreting the results, writing the manuscript, critical reading and final check of the manuscript*.

Fon Desteği / Funding: Bu çalışma herhangi bir resmi, ticari ya da kar amacı gütmeyen organizasyondan fon desteği almamıştır. / *This work did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.*

Etik Standartlara Uygunluk / Compliance with Ethical Standards: Yazarlar bu makalede araştırma ve yayın etiğine bağlı kalındığını, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’na ve fikir ve sanat eserleri için geçerli telif hakları düzenlemelerine uyulduğunu ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını belirtmiştir. / *The authors stated that the standards regarding research and publication ethics, the Personal Data Protection Law and the copyright regulations applicable to intellectual and artistic works are complied with and there is no conflict of interest.*

Kaynaklar

- Adıyaman, Z. (2002). Uzaktan eğitim yoluyla yabancı dil öğretimi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 1(1), 92–97.
- Altaş, N. (2016). Türkiye’de dini yükseköğretim alanında uzaktan eğitimle ilgili algı sorunları ve İLİTAM uygulamaları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14(31), 7–42.
- Bilgiç, H. G., Doğan, D., & Seferoğlu, S. S. (2011). Türkiye’de yükseköğretimde çevrimiçi öğretimin durumu: ihtiyaçlar, sorunlar ve çözüm önerileri. *Yükseköğretim Dergisi*, 1(2), 80–87.
- Bilgiç, H. G., & Tüzün, H. (2015). Yükseköğretim kurumları web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yaşanan sorunlar. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 26–50.
- Birişçi, S. (2013). Video konferans tabanlı uzaktan eğitime ilişkin öğrenci tutumları ve görüşleri. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 1(2), 24–40.
- Bozkurt, Z. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85–124.

- Cruzes, D. S., & Dyba, T. (2011). Recommended steps for thematic synthesis in software engineering. In *Proceedings of the 11th International Symposium on Empirical Software Engineering and Measurement (ESEM)* (pp. 275–284). Washington, DC: IEEE.
- Çakmak, A. (2013). Uzaktan eğitim hizmetinin öğrenciler tarafından değerlendirilmesi: Karabük Üniversitesi’nde bir uygulama. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(23), 263–287.
- Çelen, F. K., Çelik, A., & Seferoğlu, S. S. (2011). Yükseköğretimde çevrimiçi öğrenme: Sistemde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of European Education*, 1(1), 25–34.
- Diñçer, S., & Uyar, M. Y. (2015). E- öğrenme sistemlerinin kullanımı sürecinde karşılaşılan sınıf yönetimi ile ilişkili sorunlar ve çözüm önerileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 21(4), 453–470.
- Durak, G. (2017). Uzaktan eğitimde destek hizmetlerine genel bir bakış: Sorunlar ve eğilimler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 160–173.
- Elcil, Ş., & Şahiner, D. S. (2013). Uzaktan eğitimde iletişimsel engeller. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(2), 525–537.
- Gökdaş, İ., & Kayri, M. (2005). E-öğrenme ve Türkiye açısından sorunlar, çözüm önerileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 1–20.
- Horzum, M. B., Özkaya, M., Demirci, M., & Alpaslan, M. (2013). Türkçe uzaktan eğitim araştırmalarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 79–100.
- İşman, A. (2011). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karaca, O., Topal, M., & Aldır, Z. (2011). Uzaktan eğitim sorunları. *International Science and Technology Conference*, December 7–9, 2011, Istanbul, Turkey.
- Keegan, D. J. (1980). On defining distance education. *Distance Education*, 1(1), 13–36.
- Kırmacı, Ö., & Acar, S. (2018). Kampüs öğrencilerinin eş zamanlı uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunlar. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 14(3), 276–291.
- Kışla, T., Sarsar, F., Arıkan, Y. D., Meşhur, E., Şahin, M., & Kokoç, M. (2010). Web tabanlı uzaktan eğitim sistemlerinde karşılaşılan problemler. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(1), 1–18.
- Miles, M., & Huberman, A. M. (2002). *Qualitative data analysis*. London: Sage Publications.
- Özarslan, Y., & Ozan, Ö. (2014). Yükseköğretimde uzaktan eğitim programı açma sorunsalı. *XIX. Türkiye’de İnternet Konferansı*, 27–29 Kasım 2014, İzmir.
- Özbek, E. A. (2014). Açık ve uzaktan öğrenmenin günümüzdeki durumu. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 154–165.
- Özçınar, H., & Öztürk, E. (2008). Çevrimiçi tartışmalara ilişkin öğrenci görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 154–178.
- Özmen, Z. M. (2010). Bir lisansüstü öğrencisinin telekonferans ve uzaktan eğitim uygulamaları dersindeki deneyimleri. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 1(2), 217–232.
- Özyürek, A., Bedge, Z., Yavuz, N. F., & Özkan, İ. (2016). Uzaktan eğitim uygulamasının öğrenci bakış açısına göre değerlendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 592–605.
- Paterson, B. L., Thorne, S. E., Canam, C., & Jillings, C. (2001). *Meta-study of qualitative health research*. London: Sage Publications.
- Peters, O. (2001). *Learning and teaching in distance education. Analyses and interpretations from an international perspective*. London: Routledge.

- Simonson, M., Smaldino, S., & Zvacek, S. (2015). *Teaching and learning at a distance*. Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Strobel, J., & van Barneveld, A. (2009). When is PBL more effective? A meta-synthesis of meta-analyses comparing PBL to conventional classrooms. *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning*, 3(1), 44–58.
- Şimşek, N. (2012). Uzaktan eğitimde kalite göstergeleri ve teknoloji temelli uzaktan eğitimin bu göstergeler açısından değerlendirilmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 11(21), 1–24.
- Thomas, J., & Harden, A. (2008). Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews. *BMC Medical Research Methodology*, 8(45), 1–10.
- Tuncer, M., & Bahadır, F. (2017). Uzaktan eğitim programlarının bu programlarda öğrenim gören öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *The Journal of Educational Reflections*, 1(2), 29–38.
- Tuncer, M., & Taşpınar, M. (2007). Sanal eğitim-öğretim ve geleceği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 112–133.
- Tuncer, M., & Taşpınar, M. (2008). Sanal ortamda eğitim ve öğretimin geleceği ve olası sorunlar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 125–144.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Walsh, D., & Downe, S. (2005). Meta-synthesis method for qualitative research: A literature review. *Journal of Advanced Nursing*, 50(2), 204–211.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, F. (2011). Uzaktan eğitim sistemine geçişin esas öğeleri olan, öğretim elemanlarının ve öğrencilerinin bakış açıları. G. Telli Yamamoto, U. Demiray & M. Kesim (Ed.), *Türkiye’de e-öğrenme: Gelişmeler ve uygulamalar* (s. 20–38) içinde. Ankara: Efil Yayınevi.
- Yılmaz, G. K., & Güven, B. (2015). Öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 6(2), 299–322.

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / *This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any changing, provided the original work is properly cited.*

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Deomed bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ına aittir. Deomed, yayımlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / **Publisher’s Note:** The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher, nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Deomed. Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). Deomed remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.